

Oponentský posudek na doktorskou disertační práci

Téma práce: **Konkurenceschopnost lidského kapitálu** (Vliv investic do lidského kapitálu na konkurenceschopnost firem)

Doktorand: **Ing. Zuzana Čechová**

Školitel: **Prof. Ing. Dana Zadražilová, CSc.**

Zvyšující se význam lidského kapitálu je neoddiskutovatelný a promítá se do celé řady opatření jak na úrovni Evropské unie, tak na úrovních národních s cílem podporovat investice do jeho rozvoje. Z tohoto pohledu je volené téma disertační práce navýsost aktuální.

V úvodu práce doktorandka naformulovala cíl práce jako „zkoumání vztahu firem k lidskému kapitálu a k investicím do tohoto kapitálu“, přičemž tento cíl by měl sloužit pro verifikaci hypotézy o závislosti investic do lidského kapitálu a konkurenceschopností firmy (vyjádřenou ekonomickou výkonností). Zároveň by práce měla dát odpovědi na některé klíčové otázky v oblasti rozvoje lidského kapitálu – co jsou faktory konkurenceschopnosti lidského kapitálu v České republice, jak firmy do lidského kapitálu investují, jak lze efektivitu podobných investic měřit a celá řada dalších dílčích problémů. Jako základní metoda výzkumu bylo použito dotazníkové šetření, doplněné hloubkovými rozhovory a studiem sekundárních dat. Stanovené cíle, dílčí řešené problémy, metodika jsou relevantní zvolenému tématu.

Samotná práce je – s výjimkou úvodu a závěru – rozdělena do osmi logicky provázaných kapitol. V první části autorka předkládá definice základního pojmu lidský kapitál, rozebírá jeho jednotlivé složky a vlastnosti, resp. vybírá různé úhly pohledu na lidský kapitál podle jednotlivých autorů. Lidský kapitál dává do souvislosti s tzv. intelektuálním kapitálem a vysvětluje jeho provázanost se vztahovým a strukturálním kapitálem. Dále vysvětluje ve vazbě na lidský kapitál dva klíčové pojmy: znalosti a kompetence. V této kapitole nejvíce oceňuji právě rozšiřující pohled na lidský kapitál a upozornění na ne zcela korektní používání slova kompetence (ve smyslu schopnosti, způsobilosti), jakkoliv zaběhnutá praxe je jiná.

Druhá kapitola je věnována investicím do lidského kapitálu, přičemž autorka nejdříve vymezuje jednotlivé typy investic s poukazem na jejich dlouhodobý charakter. Protože zásadní investicí do lidského kapitálu jsou investice související se vzděláváním, je právě jemu věnovaná podstatná část kapitoly. Možná by bylo možné text ještě doplnit o posouzení

efektivitu jednotlivých metod vzdělávání ve vztahu k cíli vzdělávání. Zajímavá je část věnovaná kvantifikaci lidského kapitálu.

Poslední kapitola vymezující základní pojmy a souvislosti s nimi se zabývá konkurenceschopností, a to od klasického vymezení v podobě základních ekonomických teorií až po novější přístupy ve vazbě na ukazatele inovací, infrastruktury, vzdělání atd.

Ve čtvrté kapitole (z pohledu číslování práce páté) doktorandka komparuje úroveň lidského kapitálu v České republice s ostatními zeměmi OECD. V textu se pracuje se sekundárními daty a výsledek potvrzuje jak prostor pro další rozvoj lidského kapitálu, tak nutnost tohoto rozvoje podporovaného nejenom státem, ale i firmami.

Následující dvě kapitoly považuji za nejpřínosnější z celé práce, protože mapují a hodnotí vlastní výzkum doktorandky. Nejdříve se autorka věnuje popisu použité metody i nástinu problémů vzniklých při samotném sběru dat. Dále představuje jednotlivé možnosti statistického zpracování dat a upozorňuje na jejich omezení z hlediska přesnosti interpretace ve vazbě na cíl práce. Po provedeném rozboru dochází doktorandka k významnému závěru, že závislost přidané hodnoty na zaměstnanci na investicích do lidského kapitálu (náklady na vzdělání) byla prokázána. Ještě výrazněji se tato závislost projevila u středního managementu. Zároveň se při použití ukazatele HC ROI povedlo prokázat, že investice do vzdělávání „se vyplácí“. Dále z dotazníkového šetření vyplynuly názory firem na klíčové faktory konkurenceschopnosti a klíčové znalosti a dovednosti pracovníků. Diverzita odpovědí je zkoumána jednak z hlediska velikosti sledované firmy, jednak z hlediska oboru podnikání. Přesto závěr vyznívá mírně pesimisticky – ačkoliv je patrná shoda investic do lidského kapitálu a efektivnosti, resp. vyšší konkurenceschopnosti firmy (firmy dokáží poměrně dobře jednotlivé faktory identifikovat), firmy se ne vždy řídí z toho plynoucím logickým závěrem a nevynakládají své investice efektivně, resp. jejich vynakládání nepodrobují stejně striktním analýzám jako jakoukoliv jinou investici. Tyto závěry považuji za významné, protože jasně ukazují možnosti zvyšování efektivnosti firem, prostor pro růst jejich konkurenceschopnosti a v neposlední řadě směr vzdělávání manažerů.

Logicky předchozí závěry ústí do návrhu na efektivní systém plánování, realizace a kontroly investic do lidského kapitálu, který je představen v předposlední kapitole práce. Tento návrh je konzistentní s předchozími závěry a pro firmy představuje srozumitelný nástroj na zefektivnění využívání investic do lidského kapitálu.

Krátká poslední kapitola reaguje na aktuální dopady ekonomické krize na investice do lidského kapitálu. Vzhledem k závažnosti tématu by bylo nutné tuto část rozpracovat hlouběji, ale je pochopitelné, že v této oblasti neexistuje dosud dostatečné množství dat, která by hlubší

analýzu umožňovala. Berme tedy tuto kapitulu spíše jako předzvěst a upozornění na nutnost zkoumat problematiku rozvoje lidského kapitálu i v souvislosti s dopady ekonomické krize do této oblasti. Nicméně hlubší analýzu bude možné vytvořit až s určitým časovým odstupem, kdy se důsledky krize teprve projeví.

Závěr práce představuje shrnutí všech důležitých zjištění a vymezení souvislostí mezi nimi, je relevantní a jednoznačný.

Doktorandka prokázala dobrou orientaci v problematice i schopnost pracovat se zdroji (seznam zdrojů je poměrně obsáhlý). Je nutné ocenit i poměrně vysokou stylistickou úroveň práce. Po formální stránce je text doplněn tabulkami, schémata a grafy, které jsou značným přínosem pro pochopení problematiky.

Práci **doporučuji** k obhajobě před příslušnou komisí.

Navržená otázka do diskuze:

V oblasti vzdělávání doktorandka (resp. příslušné instituce, které jsou citovány) pozitivně hodnotí nárůst počtu absolventů terciárního vzdělávání, resp. počet vysokoškolských studentů. Jde skutečně o pozitivní trend? Není tento nárůst doprovázen snižující se kvalitou studentů/absolventů? Jakým způsobem by bylo možné dokázat, že tento nárůst vysokoškolsky vzdělaných lidí je pro ekonomiku země skutečně přínosem (s výjimkou jejich relativně nižší nezaměstnanosti)?